

УДК 330.837:334.75

DOI: 10.25140/2411-5215-2020-1(21)-72-81

Галина Самійленко

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ КЛАСТЕРА

Галина Самойленко

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ ИССЛЕДОВАНИЯ КЛАСТЕРА

Halyna Samiilenko

INSTITUTIONAL ASPECT OF CLUSTER RESEARCH

Стаття присвячена дослідженню кластера як інституціонального явища: з'ясовано його сутність та природу, а також розроблена послідовність вивчення. Схема дослідження полягає в з'ясуванні та описі властивостей та умов формування та функціонування кластерних структур з урахуванням напрацювань різних наук в інституціональній площині, на кшталт економіки, соціології, психології тощо. Наведено інститути, притаманні кластеру, описано їхній зміст та функції. З цих позицій розглянуто структуру кластерних утворень, виділено їхні складові та з'ясовано основні напрями взаємодії. Представлено основні характеристики кластера, розкрито їхній зміст. На основі проведених досліджень кластерних структур з інституціональних позицій, з'ясовані інноваційні та інституціональні переваги їх функціонування.

Ключові слова: кластер; кластерні структури; кластерний підхід; інституціональна теорія, інститут, інноваційні переваги, інституційні переваги.

Рис.: 3. Табл.: 3. Бібл.: 23.

Статья посвящена исследованию кластера как институционального явления: выяснено его сущность и природа, а также разработана последовательность изучения. Схема исследования заключается в выяснении и описании свойств и условий формирования и функционирования кластерных структур с учетом наработок различных наук в институциональной плоскости, таких как экономика, социология, психология и т.д. Приведены институты, присущие кластеру, описано их содержание и функции. Исходя из этих позиций, рассмотрена структура кластерных образований, выделены их составляющие и выяснены основные направления взаимодействия. Представлены основные характеристики кластера, раскрыто их содержание. На основе проведенных исследований кластерных структур с институциональных позиций, выяснены инновационные и институциональные преимущества их функционирования.

Ключевые слова: кластер; кластерные структуры; кластерный подход; институциональная теория, институт, инновационные преимущества, институциональные преимущества.

Рис.: 3. Табл.: 3. Библ.: 23.

The article is devoted to the study of the cluster as an institutional phenomenon: its nature and nature are clarified and the sequence of the study is developed. The scheme of the research is to find out and describe the properties and conditions of the formation and functioning of cluster structures, taking into account the achievements of various sciences in the institutional field, such as economics, sociology, psychology, etc. The cluster-specific institutions are described, their content and functions are described. From these positions, the structure of cluster entities is examined, their components are highlighted and the main directions of interaction are clarified. The main characteristics of the cluster are presented, their content is disclosed. Based on the research of cluster structures from institutional positions, the innovative and institutional advantages of their functioning

Keywords: cluster; cluster structures; cluster approach; institutional theory, institute, innovative advantages, institutional advantages.

Fig.: 3. Table: 3. References: 23.

JEL Classification: L290; O100; P400

Постановка проблеми. Кластери в останні десятиліття стали важливою складовою стратегії та концепції інноваційного розвитку регіонів та країн у всьому світі. Наприкінці ХХ століття більшість європейських держав розробили та впровадили кластерні програми. Унаслідок реалізації цих програм країни отримали економіку, засновану на кластерному підході, яка є конкурентоспроможною та інвестиційно-привабливою та такою, що забезпечує високий рівень життя населення, залучає та сприяє розвитку не лише великих підприємств, а й компаній середнього та малого бізнесу, установ освіти, наукових, науково-дослідних, інфраструктурних організацій [2; 23]. Водночас, попри те, що у вітчизняній науковій літературі кластери впевнено увійшли до вжитку та приділяється дедалі більше уваги їх дослідженню як специфічних форм міжорганізаційної взаємодії суб'єктів господарювання, є багато фундаментальних проблем, які ускладнюють розвиток кластерного підходу до формування інноваційної економіки в Україні. Тому сьогодні безумовний інтерес викликає розгляд та вивчення теми утворення та розвитку кластерів, зважаючи на інституціональну теорію, за якою одним із ключових

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

факторів ефективності є соціально-економічна взаємодія суб'єктів господарювання, яка реалізується передусім у межах кластерних взаємодій. А отже, формування та функціонування кластерних структур, метою діяльності яких є підвищення ефективності використання ресурсів та оптимізація соціальної взаємодії економічних суб'єктів для передачі знань, є пріоритетним напрямом розвитку в сучасних економічних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед засновників кластерної теорії, які досліджували передумови створення та функціонування кластерів, вивчали їхню сутність як унікального економічного явища, треба передусім зазначити таких закордонних науковців, як А. Вебер, Д. Дарвент, Е. Дахмен, М. Енрайт, А. Маршалл, Ф. Перру, Д. Сольє, М. Сторпер, І. Толенадо, Й. Шумпетер тощо. Найбільш відомим дослідником кластерного підходу є М. Портер, який популяризував цей феномен. Серед українських розробників наукової концепції кластерів передусім треба назвати О. Амошу, М. Бутка, М. Войнаренка, В. Гейця, А. Гойка, Б. Данилишина, В. Захарченка, В. Ільчука, В. Оскольського, С. Соколенка, В. Федоренка, С. Шкарлета та багатьох інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Упродовж останніх десятиліть навколо визначення та з'ясування сутності, властивостей, класифікації кластерів, причин їх виникнення та умов подальшого розвитку ведеться дискусія у світовому науковому колі. Проте в наукових працях розгляд питань кластеризації з інституціонального погляду розкрито недостатньо. З огляду на це виникає необхідність поглиблення досліджень кластерних структур як інституціонального явища.

Мета статті. Метою статті є дослідження кластерних структур із застосуванням інституціональної теорії.

Виклад основного матеріалу. Існування великої кількості різноманітних досліджень кластерних структур та відсутність єдиного підходу до їх вивчення ускладнює розуміння кластерів та знаходження для цього процесу універсального інструменту. При цьому поняття кластера є складним, багатогранним та багатоаспектним, а його трактування та розуміння може різнитися залежно від цілей та завдань дослідження. Тому, на наш погляд, постає необхідність розгляду економічних явищ та процесів, зокрема кластерних утворень, з інституціонального погляду, яка дозволяє поєднати теорії інтеграції суб'єктів господарювання та інститутів, що, у свою чергу, призводить до розуміння кластера як певного об'єднання, тобто організації або таких сучасних економічних інститутів господарювання, які почали з'являтися під впливом інституціональних змін в економічній системі, формування нових елементів в інституціональному середовищі, розвитку процесів глобальної конкуренції тощо. Тобто при розгляді кластера з інституціональної позиції головною його ознакою є об'єднання окремих складових, частин, елементів в єдине ціле, систему для досягнення певної мети або реалізації певної функції. Найбільш відомим на сьогодні є визначення М. Портера, який визначає кластер як «сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язані з їхньою діяльністю організації (наприклад, університетів, агентств зі стандартизації, торгових об'єднань) у певних галузях, які конкурують, але разом з тим і проводять спільну роботу» [15, с. 205-206]. Подальше вивчення наявних трактувань поняття кластерних структур дало змогу виокремити ще багато інших визначень (табл. 1).

Зазначені в табл. 1 визначення кластеру вказують, що в сучасних реаліях на перший план виходить саме інституціональна природа кластера, яка зумовлює його суттєвість та значущість для розвитку окремих територій, регіонів і, навіть, країн.

Отже, в інституціональному прояві кластер – це добровільне об'єднання незалежних та самостійних економічних суб'єктів, які є територіально та (або) галузево пов'язані між собою з метою отримання переваг.

Таблиця 1

Визначення кластера як інституціонального явища

Автор	Визначення
М. Портер	«сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній»
М. Войнарченко	«територіально-галузеве добровільне об'єднання підприємств, що тісно співпрацюють із науковими установами та органами місцевої влади»
С. Соколенко	«добровільні об'єднання фірм у певній сфері підприємництва»
Є. Безвужко	«Об'єднання за територіальною ознакою схожих, пов'язаних між собою, взаємодоповнюючих підприємств»
Г. Семенов, О. Богма	«добровільне об'єднання вже діючих підприємств будь-яких галузей економіки, пов'язаних спільними цілями»
Л. Федулова	«група взаємопов'язаних компаній, що територіально знаходяться поруч, і пов'язаних з ними організацій»
Ж. Мингалева, С. Ткачева	«індустріальний комплекс, сформований на базі територіальної концентрації мереж»
О. Познякова	«особливий вид організаційно-господарського об'єднання, часто територіально локалізованого»

Джерело: сформовано автором на підставі [1; 6; 11; 14-16; 19; 21].

Застосування інституціональної теорії до вивчення сутності кластерних утворень та механізму їх впливу на розвиток економіки, які ускладнюються через відсутність єдиного підходу до цих питань, дозволить, по-перше, врахувати здобутки таких наук як економіка, соціологія, психологія, юриспруденція, математика, інформатика тощо, по-друге, надасть змогу на цій основі дослідити властивості та умови створення та функціонування кластерів [10]. На думку вчених, такими властивостями, з позиції інституціональної теорії, є наявність інститутів, інституціональних форм угод, просторового і технологічного розподілу організації, неформальних норм регулювання і організації та культура [10] (рис. 1).

Інститут (у перекладі з лат. *institutum* – встановлення, установа) – це набір формальних правил, неформальних обмежень та механізмів їх примусового здійснення [12]. На основі досліджень різних шкіл та напрямів щодо визначень категорії інститут, можна зробити наступні висновки:

- по-перше, спостерігається відсутність єдиного розуміння та визначеності категорії «інститут» у наукових роботах;
- по-друге, такий стан речей говорить про складність, багатогранність та багатоаспектність терміна «інститут»;
- по-третє, на основі вивченого різноманіття трактувань вищезазначеного терміну можна говорити про те, що найчастіше до нього включають: соціальні умови, звичаї, мову, етику, релігію, сім'ю, гроші, власність, суспільний устрій, асоціації, університети, політичні партії, уряд, державу; внутрішній розпорядок організації, правові норми, договори тощо.

Отже, можна сформулювати такий зміст поняття інститут [20]:

- комплекс дій та зразків поведінки;
- система норм та правил;
- певні обмеження та засоби оптимізації трансакційних витрат;
- соціальні структури, організації, утворення;
- сукупність звичаїв і традицій.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

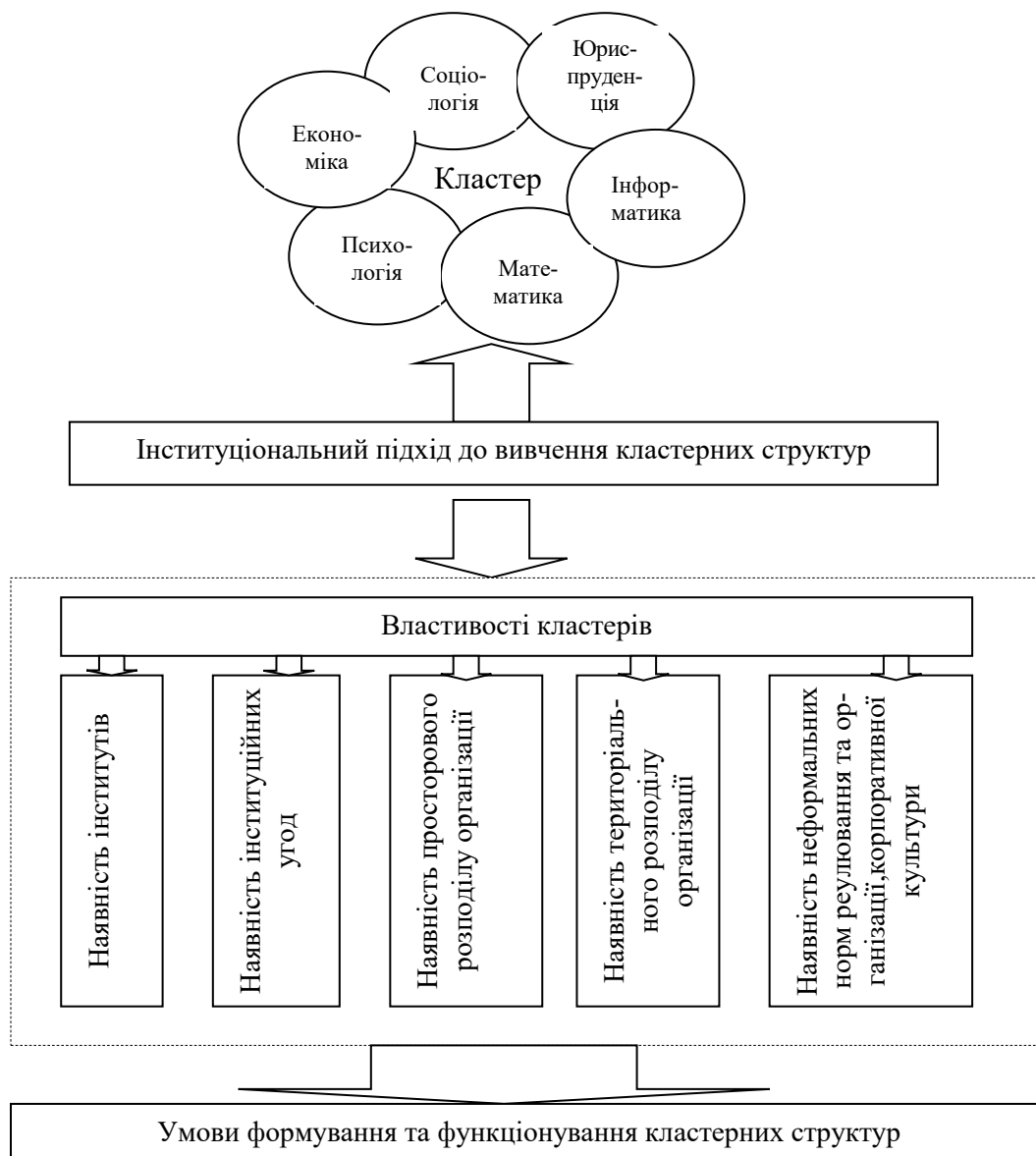

Рис. 1. Дослідження кластерних структур із погляду інституційної теорії
Джерело: сформовано автором на підставі [10].

На основі виділених властивостей кластерів, розглянемо притаманні їм інститути, такі як: кооперації, конкуренції, комунікації, координації, рівності, партнерства, соціальної довіри, а також з’ясуємо їх зміст та функції (табл. 2). Зазначимо, що наведені нами інститути не є остаточними, вони можуть мати багато варіацій, бути доповненими та розширеними, проте всі вони спрямовані на формування інституціонального середовища.

Таблиця 2

Інститути, які притаманні кластерним структурам

Інститут	Зміст	Функції
1	2	3
Кооперації	сукупність норм та правил, які визначають взаємовідносини та її структуру в кластері та дозволяють вибудувати модель самоорганізації та форм взаємозв’язків членів кластера. Інститут характеризує спрямування кластера на утворення стійкої системи зв’язків, які об’єднують цінності та процедури	- формування оптимально інституціонального середовища; - створення адекватних транзакцій; - досягнення рівноваги в задоволенні потреб; - забезпечення захисту та зайнятості всіх учасників кластера

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Закінчення табл. 2

1	2	3
Конкуренції	сукупність правових та економічних норм, що визначають механізми регулювання поведінки учасників кластера	- створення умов добросовісної конкуренції; - регулювання активності учасників кластера: стимулювання та підтримка активності одних та обмеження впливу інших
Комунікації	сукупність правил, спрямована на задоволення потреб в інформації, встановлення взаємодії та угод між учасниками кластера, організацію економічних та суспільних зв'язків, налагодження каналів інформації та зв'язку з метою управління та функціонування кластера як злагодженої системи	- забезпечення інформаційних умов для ефективної внутрішньої та зовнішньої діяльності підприємств – учасників кластера; - досягнення інституціональних угод задля забезпечення ефективного функціонування кластера; - встановлення стійких взаємозв'язків із зовнішнім середовищем для отримання інформації та підвищення рівня популярності кластера
Координації	являє собою орган управління, метою якого є організація поведінки, що заснована на загальних принципах та нормах взаємодії (асоціації, союзи, торгові палати, ядра кластера тощо)	- забезпечення регулювання відносин між членами кластера на основі розробки шаблону поведінки; - забезпечення безперервності функціонування економічної сфери, за рахунок якої учасники кластера отримують ресурси для свого функціонування та розвитку; - регулювання ефективного та оптимального використання ресурсів: - визначення напрямів та контроль за матеріальними потоками
Рівності	уявлення про соціальну структуру, яка склалася в суспільстві та яка передбачає суспільну рівність	- нормативне закріплення права користування суспільними благами та вимог щодо виконання громадських обов'язків; - досягнення пропорційності між отриманою винагородою та часткою відповідальності членів кластера у вирішенні загальних завдань та виробленні спільних рішень
Партнерства	механізм встановлення тісних відносин, які формуються внаслідок кооперації учасників кластера, у процесі реалізації якого виробляються правила та норми поведінки, а також структура та форма організації спільних процесів, унаслідок чого виникає синергетичний ефект	- узгодження інтересів учасників кластера; - створення умов співробітництва на рівних та взаємовигідних умовах; - створення рівноваги інтересів учасників кластера
Соціальної довіри	загальна готовність довіряти іншим членам кластера, які є інсайдерами (мають доступ до цінної, конфіденційної інформації), яка посилюється чисельною інформацією та необхідністю підтримки високої репутації надійності для збереження становища інсайдера	- вироблення соціального кодексу, спільної соціальної культури, які включають колективні переконання, цінності, угоди, які значно допомагають фірмам – учасникам кластера в отриманні та розумінні інформації; - створення ефективного елементу економічного обміну, яке знижує тертя взаємодії, співпраці та обміну

Джерело: сформовано автором на підставі [5; 8; 9; 10; 12].

Інститути породжують взаємодію людей один з одним. Вони з'явилися тоді, коли правила та звички починали розповсюджуватися від носіїв до інших груп людей. Особливістю інституту є наявність системи позитивних та негативних стимулів, які змушують людей діяти згідно з наявними, закріпленими правилами. До головної функції інститутів можна віднести зменшення невизначеності в процесі взаємодії з іншими людьми, реалізація якої призводить до економії ресурсів та можливості концентрації вирішення важливих рішень та підвищення їх ефективності [13].

Вивчення інститутів, що притаманні кластерній структурі, ставить питання про дослідження її структури та склад учасників, між якими відбувається взаємодія. Зазначимо, що кластери можуть мати різні розміри та форми залежно від своєї складності та глибини, але

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

характерною ознакою їх сутності є об'єднання окремих елементів та компонентів у ціле для виконання у взаємодії певної функції або реалізації певної мети [18]. Проведений аналіз наукових публікацій [3, с. 162-163; 4; 7, с. 100-103; 17, с. 22; 18, с. 83] дає змогу виявити основні складові кластера та його структуру. До складу кластерів зазвичай входять підприємства різних галузей промисловості, які виробляють готову, кінцеву продукцію або надають сервісні послуги; постачальники виробничих ресурсів та послуг, спеціалізованих факторів виробництва, комплектуючих, різноманітних механізмів; обслуговуючі виробництва; компанії супутніх галузей, які пов'язані з каналами збуту або споживачами виробництва; виробники побічної продукції, спеціалізовані інфраструктурні компанії та провайдери, логістичні комплекси, об'єкти ринкової інфраструктури; фінансові установи; владні організації та установи; організації, які здійснюють навчання, інформаційну та технічну підтримку, такі як заклади вищої та професійної освіти тощо.

Серед перерахованих вище підприємств та компаній кластера можна виділити наступні складові, які взаємодіють між собою та утворюють його структуру (рис. 2):

- основна складова – підприємства, фірми та компанії, які виробляють товари та послуги;
- підтримуюча складова – підприємства-постачальники обладнання, комплектуючих, сировини, матеріалів тощо;
- допоміжна складова – спеціалізовані підприємства інфраструктури у сфері інформації, логістики, маркетингу, консалтингу, збуту тощо;
- доповнююча складова – фінансові установи, страхові компанії, заклади вищої освіти, наукові та науково-дослідні установи тощо;
- складова впливу – владні структури;
- супутня складова – компанії, які працюють у супутніх галузях, виробники побічної продукції тощо.

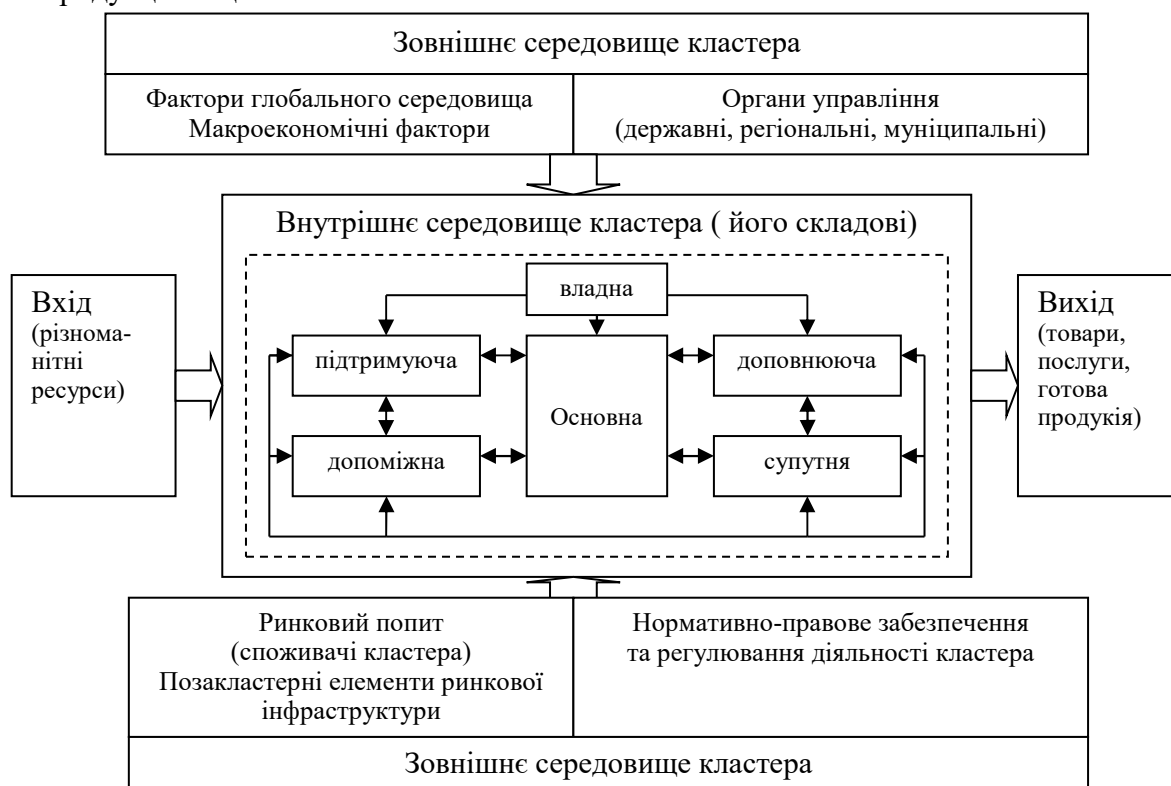

Рис. 2. Схема взаємодії та взаємозв'язку складових кластерної структури
Джерело: розроблено автором на підставі [3; 5; 7; 9; 13; 17; 18].

Провівши аналіз робіт, що присвячені вивченню кластерних утворень, можна виділити такі основні характеристики, наведені на рис. 3 [22].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

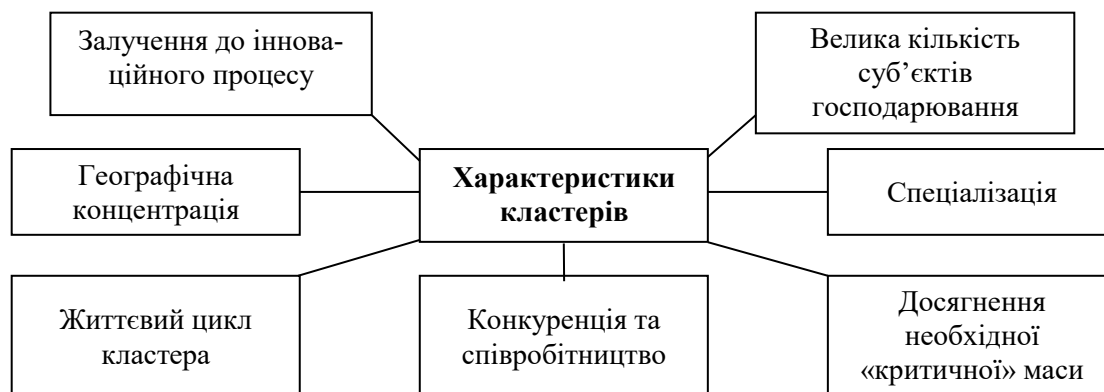

Рис. 3. Основні характеристики кластерних структур

Джерело: сформовано автором на підставі [22].

Грунтовне вивчення зазначених характеристик кластера дало змогу з'ясувати та розкрити їхній зміст (табл. 3).

Таблиця 3

Основні характеристики кластера як інституціонального явища

Характеристика	Зміст
Географічна концентрація	близькість розташування фірм призводить до їх залучення одне одним задля можливості економити на швидкій економічній взаємодії, обміні інформацією, капіталом тощо
Спеціалізація	концентрація кластерних структур навколо певної сфери діяльності, до якої всі учасники мають відношення
велика кількість економічних агентів	діяльність кластерів охоплює не тільки фірми, що входять до кластерної структури, але й інші організації, які сприяють кооперації, на кшталт громадських організацій, об'єднань тощо
Досягнення «критичної маси»	досягнення необхідної «критичної маси» в кластері задля отримання ефективного внутрішнього розвитку
конкуренція та співробітництво	основні види взаємодії між компаніями – учасниками кластера, які їм притаманні
життєвий цикл кластера	кластерні утворення розраховані на тривалий термін існування та тривалу перспективу функціонування та подальшого розвитку
долучення до інноваційного процесу	підприємства-учасники кластерної структури залучаються до інноваційних процесів у сфері технологій, а також до ринкових, організаційних інновацій тощо

Джерело: розроблено автором на підставі [22].

При вивченні кластера з позиції інституціональної теорії постає питання ефективності його функціонування та отримання тих чи інших переваг. Зазначимо, що інституціоналізація як процес починається зі збору, дослідження та обробки інформації один про одного серед взаємодіючих груп людей або про існуючі інститути тощо, що призводить до підвищення рівня інформованості учасника кластера, дозволить швидко та ефективно отримувати та оброблювати отриману інформацію, а також знижувати трансакційні витрати, пов'язані з цим.

Таким чином, до інституціональних переваг кластера слід віднести наступні:

- зниження витрат пов'язаних з отриманням нової інформації про конкурентів, їх продукцію, покупців тощо;
- зниження інформаційних трансакційних витрат за рахунок інституціоналізації взаємодії та відносин;
- отримання зиску від спільної роботи, дій, проектів тощо.

Крім інституціональних переваг, потрібно розглянути й інноваційні переваги кластера, які дуже тісно пов'язані між собою, так як інститути формують середовище, в якому відбуваються інноваційні процеси. Підприємства та компанії, які прагнуть до інноваційного розвитку, тяжіють до кластерного утворення. Для активізації інноваційної діяльності підприємства необхідна доступність до унікальних нестандартних знань, які зазвичай складно

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

отримати. Найпростішим шляхом у такому випадку є особисті контакти між взаємодіючими особами або суб'єктами господарювання, що розташовані поблизу один від одного. Тобто кластер стає місцем стимулювання для створення ідей, розробок, новацій на основі зазначених взаємодій. Також для успішної реалізації інноваційної діяльності необхідна узгоджена та спрямована дія великої кількості компаній та фірм, починаючи від постачальників та завершуючи споживачами, а також фінансові установи, регулюючі органи тощо.

Отже, до інноваційних переваг кластера слід віднести:

- зниження витрат пов'язаних зі створенням новацій;
- прискорення швидкості впровадження новацій за рахунок створення інноваційного оточення;
- підвищення рівня інноваційності одного підприємства за рахунок використання інновацій інших підприємств – учасників кластера;
- активізація інноваційної діяльності за рахунок підвищення конкуренції в кластері.

Висновки і пропозиції. Отже, відзначимо, що як інституціональний прояв, кластерна структура, крім традиційної (виробничої) ефективності: переваги від розвинутої ринку, різноманітності та спеціалізації (зменшення обсягу капіталу, який необхідний для організації та ведення бізнесу, можливість використання спеціалізованого обладнання) в кластері; спільний доступ до спеціалізованої інфраструктури та інноваційний переваг має також інституціональні, пов'язані з зменшенням інформаційних трансакційних витрат та отриманням вигоди від взаємодії учасників кластера, їхньої спільної діяльності та функціонування.

Також треба зазначити, що дослідження кластера як інституціонального явища приводить нас до розуміння розгляду цього феномену як певного добровільного об'єднання економічних суб'єктів та інститутів господарювання в єдине ціле, в систему задля досягнення поставленої мети, організації та налагодження спільного функціонування та діяльності, отримання позитивного результату, ефекту, переваг. Тобто сутністю кластера є досягнення взаємодії та співпраці фірм, компаній та організацій – учасників кластера, яка призводить до зменшення невизначеності у процесі їхньої роботи, економії ресурсів, прискорення поширення та передачі інформації, покращення комунікацій та підвищення ефективності прийняття рішень та результативних показників їхньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Безвужко Є. Кластери та їх роль у відродженні економіки Поділля. *Перспективні дослідження*. 1999. № 2. С. 17–23.
2. Буряк П. Ю. Інтегровані підприємницькі структури: формування, ефективність, потенціал: монографія. Львів : Логос, 2007. 468 с.
3. Бутко М. П., Повна С. В., Попело О. В., Самійленко Г. М. Важелі активізації інноваційного розвитку економіки: досвід країн ЄС та вітчизняні реалії. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 3 (19). С. 9–20.
4. Бутко М. П., Самійленко Г. М. Кластерний підхід до розвитку базових галузей регіональної економіки в сучасних умовах : монографія / під заг. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М. П. Бутка. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2012. 372 с.
5. Войнаренко М. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні. *Економіст*. 2000. № 1. С. 29–33.
6. Волкова Н. Н., Сахно Т. В. Промышленные кластеры. Полтава : АСМИ, 2005. 270 с.
7. Ільчук В. Синергетичний ефект функціонування кластера. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 1 (17). С. 9–18.
8. Краус Н. М. Інституціональні аспекти кластеризації в інноваційній економіці під впливом системної та комплексної модернізації. *Економічний часопис – XXI*. 2014. № 5-6. С. 29–32.
9. Кухно С. А. Інституційні засади кластерної політики держави. *Ефективна економіка*. 2017. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7206>.
10. Мингалева Ж., Ткачева С. Кластеры и формирование структуры региона. *Мировая экономика и международные отношения*. 2000. № 5. С. 97–102.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

11. Норт Д. Вклад неинституционализма в понимание проблем переходной экономики. URL: https://royallib.com/book/nort_duglas/vklad_neoinstitutsionalizma_v_ponimanie_problem_perehodnoy_ekonomiki.html.
12. Оліфіренко Л. Д. Методичні підходи до визначення ефективності інституціональних змін державного регулювання розвитку корпоративних структур. *Проблеми і перспективи економіки та управління* : науковий журнал. 2015. № 1(1). С. 205–213.
13. Познякова О. І. Кластери як результат трансформації власності в системі інноваційних структур. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. 2010. № 8 (668). С. 135–141.
14. Портер М. Конкуренція : пер с англ. Москва : Издательский дом «Вильямс», 2003. 496 с.
15. Семенов Г. А., Богма О. С. Національний кластер – новий шлях для прискорення економічного та інноваційного зростання України. *Вісник економічної науки України*. 2006. № 1. С. 127–133.
16. Семенов Г. А., Богма О. С. Створення кластерних об'єднань в умовах нової економіки: монографія. Запоріжжя : КПУ, 2008. 244 с.
17. Соколенко С. И. Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: Украинский контекст. Київ : Логос, 2002. 645 с.
18. Соколенко С. И. Кластеры в глобальной экономике. Київ : Логос, 2004. 848 с.
19. Стрижак О. О. Поняття інституту: основні підходи до визначення суті та змісту. *Економіка та держава*. 2016. № 8. С. 38–43.
20. Федулова Л. І. Концептуальні засади державної регіональної промислової політики в умовах інноваційного розвитку. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 1 (6). С. 112–119.
21. Burlutskiy S. V., Burlutska S. V., Marhasova V. G., Sakun O. S. (2019). The relationship between short-term fluctuations and stages of economic cycle: The case of Ukraine. *Espacios*. 2019. Vol. 40, No. 10. URL: <http://www.revistaespacios.com/a19v40n10/a19v40n10p10.pdf>.
22. Enhancing the Innovative Performance of Firms: Policy Options and Practical Instruments. United Nations. ECE/CECI. CR2008. Geneva, 2008.
23. Vdovenko N., Deriy J., Seliverstova L., Kurmaiev P. Formation of the information economy: Organizational and financial aspects. *International Journal of Supply Chain Management*. 2019. Vol. 8, No 4. P. 956-961.

References

1. Bezvushko, Ye. (1999). Klasteri ta yikh rol u vidrodzhenni ekonomiky Podillia [Clusters and their role in the revival of Podillya's economy]. *Perspektyvni doslidzhennia – Prospective studies*, 2, 17-23 [in Ukrainian].
2. Buriak, P. Iu. (2007) *Intehrovani pidprijemnytski struktury: formuvannia, efektyvnist, potentsial: monohrafiia. [Integrated business structures: formation, efficiency, potential: monograph]*. Lviv: Lohos [in Ukrainian].
3. Butko, M. P., Povna, S. V., Popelo, O. V., Samiilenko, H. M. (2019). Vazheli aktyvizatsii innovatsiinoho rozvytku ekonomiky: dosvid krain YeS ta vitchyzniani realii. [Levers of activation of innovative development of economy: experience of EU countries and domestic realities]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and Prospects of Economics and Management*, 3 (19), 9–20 [in Ukrainian].
4. Butko, M. P., Samiilenko, H. M. (2012). *Klasternyi pidkhid do rozvytku bazovykh haluzei rehionalnoi ekonomiky v suchasnykh umovakh [Cluster approach to the development of basic industries of the regional economy in modern conditions]*. Nizhyn: Aspet-Polihraf [in Ukrainian].
5. Voinarenko, M. (2000). Kontseptsiiia klasteriv – shliakh do vidrodzhennia vyrobnytstva na rehionalnomu rivni [The concept of clusters is a way to revive production at the regional level]. *Ekonomist – Economist*, 1, 29–33 [in Ukrainian].
6. Volkova, N. N., Sakhno, T. V. (2005). *Promyshlennyye klasteri [Industrial Clusters]*. Poltava: ASMI [in Russian].
7. Ilchuk, V. (2019). Synerhetychnyi efekt funktsionuvannia klastera [Synergetic effect of cluster functioning]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economy and management*, 1 (17), 9–18 [in Ukrainian].
8. Kraus, N. M. (2014) Instytutsionalni aspekty klasteryzatsii v innovatsiinii ekonomitsi pid vplyvom systemnoi ta kompleksnoi modernizatsii [Institutional aspects of clustering in innovation economy under the influence of systemic and complex modernization]. *Ekonomichnyi chasopys - XXI – Economic Journal - XXI*, 5-6, 29–32 [in Ukrainian].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

9. Kukhno, S. A. (2017). Instytutsiini zasady klasternoї polityky derzhavy. [Institutional principles of state cluster policy]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 8. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7206>.
10. Mingaleva, J., Tkacheva, S. (2000). Klasteri i formirovanie struktury regiona [Clusters and formation of the structure of the region]. *Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia – World Economy and International Relations*, 5, 97-102 [in Russian].
11. Nort, D. (n.d.). Vklad neoinstitutsionalizma v ponimanie problem perekhodnoi ekonomiki [The Contribution of Neoinstitutionalism to Understanding Transitional Economics] Retrieved from https://royallib.com/book/nort_duglas/vklad_neoinstitutsionalizma_v_ponimanie_problem_perehodnoy_ekonomiki.html.
12. Olifirenko, L. D. (2015). Metodychni pidkhody do vyznachennia efektyvnosti instytutsionalnykh zmin derzhavnoho rehuliuвання rozvytku korporatyvnykh struktur. [Methodical approaches to determining the effectiveness of institutional changes in state regulation of the development of corporate structures]. *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, 1(1), 205–213 [in Ukrainian].
13. Pozniakova, O. I. (2010). Klasteri yak rezultat transformatsii vlasnosti v systemi innovatsiinykh struktur. [Clusters as a result of property transformation in the system of innovative structures]. *Visnyk Nats. un-tu «Lvivska politekhnika» – Bulletin of the National. University of Lviv Polytechnic*, 8 (668), 135–141 [in Ukrainian].
14. Porter, M. (2003). *Konkurentsiiia [Competition]*. Moscow : Viliams [in Russian].
15. Semenov, H. A., Bohma, O. S. (2006). Natsionalnyi klaster – novyi shliakh dlia pryskorennia ekonomichnoho ta innovatsiinoho zrostantia Ukrainy [Natsionalnyi cluster - novyi shliakh dlia pryskorennia ekonomichnoho ta innovatsiinoho zrostantia Ukrainy]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of economic science of Ukraine*, 1, 127–133 [in Ukrainian].
16. Semenov, H. A., Bohma, O. S. (2008). *Stvorennia klasternykh obiednan v umovakh novoi ekonomiky [Creation of cluster associations in a new economy]*. Zaporizhzhia: KPU [in Ukrainian].
17. Sokolenko, S. I. (2002). *Proizvodstvennye sistemy globalizatsii Seti Aliansy Partnerstva Klasteri Ukrainskii kontekst. [Globalization production systems: Networks. Alliances. Partnerships. Clusters: Ukrainian context]*. Kyiv: Lohos [in Russian].
18. Sokolenko, S. I. (2004). *Klasteri v hlobalnii ekonomitsi [Clusters in the global economy]*. Kyiv: Lohos [in Ukrainian].
19. Stryzhak, O. (2016). Poniattia instytutu: osnovni pidkhody do vyznachennia suti ta zmistu. [Concept of institute: basic approaches to definition of essence and content]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 8, 38–43 [in Ukrainian].
20. Fedulova, L. I. (2008). Kontseptualni zasady derzhavnoi rehionalnoi promyslovoi polityky v umovakh innovatsiinoho rozvytku [Conceptual principles of state regional industrial policy in the conditions of innovative development]. *Stratehichni priorytety – Strategic priorities*, 1 (6), 112–119 [in Ukrainian].
21. Burlutskiy, S. V., Burlutska, S. V., Marhasova, V. G., Sakun, O. S. (2019). The relationship between short-term fluctuations and stages of economic cycle: The case of Ukraine. *Espacios*, 40 (10). Retrieved from <http://www.revistaespacios.com/a19v40n10/a19v40n10p10.pdf>.
22. Enhancing the Innovative Performance of Firms: Policy Options and Practical Instruments (2008). United Nations. ECE/CECI. CR2008. Geneva.
23. Vdovenko, N., Deriy, J., Seliverstova, L., Kurmaiev, P. (2019). Formation of the information economy: Organizational and financial aspects. *International Journal of Supply Chain Management*, 8 (4), 956–961.

Самійленко Галина Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та державної служби, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Самойленко Галина Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента и государственной службы, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14035, Украина).

Samiilenko Halyna – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Management and Public Service, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: galinamy@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6844-647X>

ResearcherID: V-9327-2018